УДК: 281.2

Мурзалиева Зина Кочековна
педагогика илимдеринин кандидаты,
Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясы
А. Алтмышбаева атындагы Философия институтунун докторанты

ЗАМАНБАП КООМДОГУ ФИЛОСОФИЯЛЫК БААЛУУЛУКТАРДЫН РОЛУ

Мурзалиева Зина Кочековна
Кандидат педогогических наук,
Докторант Института философии имени А.А. Альтмышбаева
Национальная академия наук Кыргызской Республики

РОЛЬ ФИЛОСОФСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Murzalieva Zina Kochekovna
Candidate of Pedagogical Sciences,
National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic
Doctoral student of the Institute of Philosophy named after A. Altmyshbaeva

THE ROLE OF PHILOSOPHICAL VALUES IN MODERN SOCIETY

Аннотация. Макалада азыркы замандын негизги философиялык баалуулуктары каралат, алар убакыттын өзгөрүп жаткан приоритеттерин жана чакырыктарын чагылдырат. Автор технологиялардын жана социалдык өзгөрүүлөрдүн коомдук аң-сезимге жана адамдардын баалуулук ориентациясына болгон таасирин талдайт. Маалыматтык технологиялардын жана социалдык тармактардын тез өнүгүү шартында философиялык идеялар жаңы реалдуулуктарды түшүнүү жана этикалык нормаларды түзүү үчүн маанилүү инструменттерге айланат. Жашоонун мааниси, тандоо эркиндиги жана жоопкерчилик сыяктуу суроолорго ар кандай жоопторду сунуштаган экзистенциализмден гуманизмге чейин ар кандай ой мектептери талкууланат.

Автор философиялык идеялар актуалдуу дүйнөлүк көйгөйлөрдү, мисалы, экологиялык кризистерди, социалдык адилеттүүлүктү жана теңсиздикти чечүүгө жардам бере алаарын белгилейт. Макалада философиянын критикалык ой жүгүртүүнү жана конструктивдүү диалог жүргүзүү жөндөмүн калыптандыруудагы ролу жөнүндө суроолор көтөрүлөт, бул өзгөчө пикирлердин поляризациясы жана конфликттер шартында маанилүү. Жыйынтыктап айтканда, автор ар кандай философиялык мектептердин жана маданияттардын ортосундагы диалогдун маанилүүлүгүн белгилейт, бул коомдун гармониялуу өнүгүшүнө жардам берүүчү баалуулуктарды түшүнүүнүн комплексин түзүүгө алып келет. Мындай диалог туруктуу жана адилеттүү социалдык структураларды түзүүнүн негизин түзүшү мүмкүн, анда философиялык баалуулуктар чечим кабыл алууда — жеке деңгээлден глобалдык деңгээлге чейин — жетекчилик кызматын аткарат.

Негизги сөздөр: Баалуулук, морал, эркиндик, адилеттүүлүк, технология, утилитаризм, философия, этика

Аннотация. В статье рассматриваются ключевые философские ценности современности, отражающие изменяющиеся приоритеты и вызовы нашего времени. Автор анализирует влияние технологий и социальных изменений на общественное сознание и ценностные ориентации людей. В условиях стремительного развития информационных технологий и социальных сетей философские идеи становятся важными инструментами для осмысления новых реалий и формирования этических норм. Обсуждаются такие темы, как разные школы мысли, от экзистенциализма до гуманизма, которые предлагают различные ответы на вопросы о смысле жизни, свободе выбора и ответственности.

Автор также акцентирует внимание на том, как философские идеи могут помочь в решении актуальных мировых проблем, таких как экологические кризисы, социальная

справедливость и неравенство. В статье поднимаются вопросы о роли философии в формировании критического мышления и способности к конструктивному диалогу, что особенно важно в условиях поляризации мнений и конфликтов. В заключение автор подчеркивает важность диалога между разными философскими школами и культурами для формирования комплексного понимания ценностей, способствующих гармоничному развитию общества. Такой диалог может стать основой для создания более устойчивых и справедливых социальных структур, где философские ценности будут служить ориентиром для принятия решений на всех уровнях — от индивидуального до глобального.

Ключевые слова: Мораль, свобода, справедливость, технология, утилитаризм, ценность, философия, этика.

Annotation. The article discusses the key philosophical values of modernity that reflect the changing priorities and challenges of our time. The author analyzes the influence of technology and social changes on public consciousness and the value orientations of individuals. In the context of the rapid development of information technologies and social networks, philosophical ideas become important tools for understanding new realities and forming ethical norms. Topics such as different schools of thought, from existentialism to humanism, are discussed, offering various answers to questions about the meaning of life, freedom of choice, and responsibility.

The author also emphasizes how philosophical ideas can assist in addressing pressing global issues, such as ecological crises, social justice, and inequality. The article raises questions about the role of philosophy in shaping critical thinking and the ability to engage in constructive dialogue, which is particularly important in the context of polarized opinions and conflicts. In conclusion, the author underscores the importance of dialogue between different philosophical schools and cultures in forming a comprehensive understanding of values that contribute to the harmonious development of society. Such dialogue can serve as a foundation for creating more sustainable and just social structures, where philosophical values guide decision-making at all levels—from the individual to the global.

Keywords: Morality, freedom, justice, technology, utilitarianism, value, philosophy, ethics.

Киришүү. Философиялык баалуулуктар - бул дүйнөнү, адамзатты жана жашоонун маанисин түшүнүүнү калыптандыруучу негизги принциптер жана идеялар. Тез өзгөрүп жаткан технологиялык, социалдык жана экономикалык шарттарга каныккан заманбап коомдо философиялык баалуулуктар жөнүндө суроолор өзгөчө актуалдуу болуп калды. Алар адамдын жашоосунун терең аспектилерин ачып, этиканын, адеп-ахлактын, эркиндиктин, адилеттиктин жана тилектештиктин маанилүүлүгүн баса белгилеп, татаал жана ар түрдүү дүйнөнү башкарууга жардам берет.

Бул макалада биз философиялык баалуулуктар азыркы заманда кандайча чечмеленип, колдонулуп жатканын, ошондой эле алардын коомдук аң-сезимдин жана маданий практиканын калыптанышына тийгизген таасирин изилдөөгө аракет кылабыз. Гуманизм, экзистенциализм жана постмодернизм сыяктуу баалуулуктар күнүмдүк турмушта, медиада жана саясий практикада кандайча чагылдырылганын карап чыгабыз. Ошол эле учурда биз бул баалуулуктар ааламдашуу, маалыматтык технологиялар жана маданий көп түрдүүлүк шартында туш болгон кыйынчылыктарга көңүл бурабыз.

Изилдөө методологиясы. Бул макалада максаттарыбызга жетүү үчүн комплекстүү методологиялык ыкманы колдонобуз, анын ичинде: адабияттарды талдоо, философиялык баалуулуктар боюнча адабий булактарды, анын ичинде классикалык философтордун да, заманбап теоретиктердин да эмгектерин системалуу түрдө карап чыгуу. Бул биздин изилдөөбүздүн теориялык негизин жана контекстти түзүүгө мүмкүндүк берет. Талдоо философиялык баалуулуктардын азыркы мезгилдеги ролун түшүнүүнү гана тереңдетпестен, коомдун жана инсандык аң-сезимдин мындан аркы өнүгүүсү үчүн алардын маанисин аныктайт. Философиялык баалуулуктар азыркы мезгилде ар кыл тармактагы окумуштуулардын жана изилдөөчүлөрдүн көңүлүн бурган маанилүү тема болуп саналат. Акыркы он жылдыктарда биз этика, социалдык адилеттүүлүк, экология, жашоонун мааниси жана адамдардын мамилелери маселелерине кызыгуу күчөгөнүн байкадык. Бул темаларды изилдөөгө көптөгөн окумуштуулар жана философтор салым кошушат.

Философиялык баалуулуктарга байланышкан негизги түшүнүктөр, кыскача аныктамалар: философия – бул болмуштун, таанымдын жана адам жашоосунун эң жалпы принциптери жана мыйзамдары жөнүндөгү билимдин жана ой жүгүртүүнүн системасы [7, б. 340]. Анын мааниси, чындык жана адеп-ахлак жөнүндө негизги суроолорду изилдейт. Баалуулуктар - бул адам же коом үчүн мааниси бар идеялар, ишенимдер жана принциптер. Алар жашоодо эмне маанилүү, туура же керектүү деп эсептелинет [6]. Мораль жакшылык менен жамандык, адилеттүүлүк жана адилетсиздик жөнүндөгү идеяларга негизделген жүрүм-турум нормаларынын жана эрежелеринин системасы. Адеп-ахлактык баалуулуктар адамдардын жана топтордун жүрүм-турумун жетектейт. Сулуулук жана искусствону кабыл алуу менен байланышкан эстетикалык баалуулуктар. Алар кооз, гармониялуу жана экспрессивдүү деген идеяларды камтыйт. Эркиндик – бул өз эркиңе жараша иш-аракет кылуу, чечим кабыл алуу жана тышкы чектөөлөрдүн астында калбоо. Философияда эркиндик көбүнчө моралдык жоопкерчиликтин контекстинде каралат. Бул түшүнүктөрдү ээрчип жүрүү – адилеттүүлүк, ага ылайык ар бир адамга татыктуу болгон нерсе берилиши керек [10, б. 104]. Адилеттүүлүк теңдик, укуктар жана товарларды бөлүштүрүү идеяларын камтыйт.

Бул түшүнүктөр бири-бирин кайталап, өз ара байланышта жана алардын түшүнүгү философиялык салтка жана маданий контекстке жараша ар кандай болушу мүмкүн.

Юрген Хабермас - коомдук чөйрө, коммуникация жана демократия маселелерин изилдеген немис философу жана социологу. Анын эмгектери заманбап коомго жана коомдук пикирди калыптандырууда философиялык баалуулуктардын ролуна тиешелүү ойлорду изилдеген. Юрген Хабермас - социалдык теория жана коммуникация философиясы жаатындагы иштери менен белгилүү болгон эң таасирдүү заманбап философтордун жана социологдордун бири катары баалуулук философиясына болгон көз караштарын анын рационалдуулук, коммуникация жана коом жөнүндөгү идеяларынын призмасы аркылуу карган. Ю. Хабермас коомдогу индивиддер ачык жана эркин баарлашуу аркылуу өз ара түшүнүшүүгө жетише алат деп ырастайт. Бул контекстте баалуулуктар таңууланган стандарттарга караганда, жалпы талкуунун натыйжасы болуп калат [21]. Баалуулуктар коом мүчөлөрүнүн ортосундагы диалог процессинде калыптанат жана өзгөрөт. Хабермас өзүнүн эмгектеринде коомдук пикирди жана баалуулуктарды калыптандыруу үчүн коомдук чөйрөнүн маанилүүлүгү жөнүндө да айтат [3]. Бул демократияны жана адилеттүү коомду курууга көмөктөшүп, жарандар пикир алмашып, коомдук маселелерди сын көз менен талкуулай турган мейкиндик. Ю. Хабермас коомдук турмушта ченемдик аспектилердин маанисин баса белгилейт. Ал адамдардын ортосундагы өз ара аракеттенүү жалпы кабыл алынган баалуулуктарга жана нормаларга негизделиши керек деп эсептейт, алар талкуулоого жана талашууга болот, бул баалуулуктарды аныктоодо авторитардык мамиле үстөмдүк клбаш керек [12, б. 86]. Ю.Хабермастын эмгектери да критикалык теориянын салтына туура келет. Ал бийлик, социалдык адилеттүүлүк жана боштондукка байланыштуу суроолорду көтөрүп, үстөмдүк кылган идеологиялар баалуулуктарды кабыл алууга кандайча таасир эте аларын жана чыныгы диалогго тоскоол болоорун изилдейт. Ошентип, Ю. Хабермас түшүнгөн баалуулук философиясы жарандарга адилеттүү жана демократиялуу коомду курууга мүмкүндүк берген коммуникацияга жана талкуугa негизделген динамикалык процесс.

Мартин Хайдеггердин философиясы, негизинен, болмуш (Sein) жана адам болмуш (Dasein) концепциялары аркылуу адамдын дүйнөдөгү ордун жана анын баалуулуктарын түшүнүүгө багытталган [17]. Хайдеггердин иши метафизика жана экзистенциализмдин чегинде орун алса да, анын ойлору заманбап философиялык суроолорго, анын ичинде технологиянын адамдын жашоосуна тийгизген таасирине да тиешелүү.

Хайдеггер үчүн болмуш маселеси философиялык изилдөөнүн негизги объектиси болуп саналат. Ал адамдын жашоосун жана анын баалуулуктарын түшүнүүнүн ачкычы катары өзүнүн бар экенин (Dasein) аңдап билүүнү белгилейт. Адам өзүнүн дүйнөдөгү ордун түшүнгөндө гана, ал өзүнүн баалуулуктарын ишке ашырууга мүмкүнчүлүк алат. Хайдеггердин пикиринде, адамдын жашоосу башка адамдар жана тарыхый шарттар менен тыгыз байланышта, бул болсо баалуулуктардын калыптанышына таасир этет [18, б. 502].

Хайдеггер чыныгы жана анык эмес

болмуштун айырмасын изилдейт. Чыныгы болмуш жеке баалуулуктарды жана өз жашоосу үчүн жоопкерчиликти аң-сезимдүү кабыл алууну билдирет. Ал эми анык эмес болмуш, жалпы кабыл алынган нормаларга жана баалуулуктарга терең түшүнбөстөн, аң-сезимсиз кармануулу шарттайт [19, б. 79]. Бул контекстте, Хайдеггер технологиянын адамдык баалуулуктарга тийгизген таасирин да талкуулайт. Ал технологияга ашыкча көз каранды болуунун чыныгы адамдык баалуулуктарды жана жашоону түшүнүүнү жоготууга алып келиши мүмкүн экендигин белгилейт.

Ошентип, Хайдеггердин философиясы баалуулуктарды системалуу түрдө изилдөөгө багытталбаганына карабастан, ал биздин жашообуздун жана дүйнө менен өз ара аракеттенишибиздин контекстинде маанилүү суроолорду жаратат. Анын ойлору, адамдын өзүнүн бар экенин аңдап билүүсү, чыныгы жана анык эмес болмуштун айырмасын түшүнүүсү, ошондой эле технологиянын таасирине көңүл буруусу, бүгүнкү күндүн философиялык дискуссияларында актуалдуу болуп калууда.

Мишель Фуко - француз философу, анын изилдөөлөрү нормативдик баалуулуктар коомдук тажрыйбаларды жана жеке инсандыктарды кандайча түзөөрүн изилдейт. Француз философу Мишель Фуко өз эмгегинде баалуулук темасына көп жолу кайрылган. Ал баалуулук философиясынын бирдиктүү окуусун түзбөсө да, анын концепциялары баалуулуктар системалары коомдо кандайча түзүлүп, кандайча иштээрин жакшыраак түшүнүүгө жардам берет. М.Фуко күч менен билимдин ортосундагы байланышты баса белгилеп, баалуулуктар универсалдуу жана туруктуу эмес, социалдык контекстке жана бийлик мамилелерине жараша дайыма өзгөрүп турат деп ырастайт. Бул мааниде баалуулуктар «нормалдуу» же «кабыл алынган» деп эсептелген нерселерди жөнгө салуучу дискурстар аркылуу түзүлөт [9, б. 10]. М.Фуко өзүнүн «Билимдин археологиясы» жана «Байкоо жана жазалоо» [8] сыяктуу эмгектеринде тарыхый шарттардын жана практиканын белгилүү баалуулуктардын калыптанышына кандай салым кошконун көрсөтөт. Маселен, ал тартиптин, менчикке болгон мамиленин өзгөрүшү коомдук нормалардын кайра жаралышына кандай таасир тийгизерин талдайт. Кийинчерээк эмгектеринде бийликтин неолибералдык формасын изилдеп, экономикалык практика жана рыноктук механизмдер нарк түшүнүгүн, анын ичинде адам өмүрүн кантип өзгөрткөнгө көңүл бурат. Бул контекстте ал жеке тандоолор кандайча заманбап коомдордо баалуулук түшүнүгүнүн ажырагыс бөлүгү болуп калганына көңүл бурат. Организм жана субъективдүүлүк боюнча эмгектер адам өзүнүн баалуулуктарын жана этикалык принциптерин кантип калыптандырарын изилдейт, бул жеке баалуулуктар системасын түзүүдө өзүн-өзү таануунун жана жигердүү тандоонун маанилүүлүгүн баса белгилейт [16, б. 198]. М.Фуко баалуулуктарга жана адеп-ахлактуулукка сын көз караштуы сунуштайт, алар берилген нерсе эмес, бийликтин, билимдин жана тарыхый процесстин татаал өз ара аракеттенүүсүнүн натыйжасы экенин белгилейт. Ошентип, анын мамилеси баалуулуктар коомдо кандайча түзүлүп, талашылып жана өзгөрүп жатканын талдоо үчүн күчтүү куралды камсыз кылат.

Марта Нуссбаум — америкалык философ, адам потенциалынын жана заманбап коомдогу "жөндөмдүн" ролун изилдеген этика жана саясий философия боюнча эмгектери менен белгилүү. Ал этика, саясий философия жана адилеттүүлүк тармактарында иштеген атактуу адис. М. Нуссбаум "мүмкүнчүлүктөр мамилеси" концепциясын иштеп чыккан, ал боюнча адамдын чыныгы жыргалчылыгы анын ресурстары же экономикалык бакубаттуулугу менен гана эмес, ошондой эле толук кандуу жашоо үчүн берилген мүмкүнчүлүктөрдүн жыйындысы менен аныкталат [11, б. 82].

Баалуулук философиясында М. Нуссбаум социалдык адилеттүүлүктү жана жашоо сапатын баалоо критерийи катары адамдын жөндөмдүүлүгүнүн маанисин баса белгилейт. Ал адамдын жашоо, ден соолук, акыл-эс жана эмоцияларды колдонуу, башкалар менен байланышуу жана коомго катышуу сыяктуу негизги жөндөмдүүлүктөрүн өзгөчө белгилейт.

Ошондой эле, жеке айырмачылыктарды жана маданий контексттерди эске албаган утилитаризмди жана либералдык мамилелерди сынга алат.

М. Нуссбаум баалуулуктар бакыттын же ырахаттын сандык өлчөмүнө эмес, адамдын табиятын жана жашоону эмнеге татыктуу кылганын түшүнүүгө негизделиши керек деп ырастайт. Жалпысынан, анын иши этикага жана социалдык саясатка адамдык ар-намысты коргогон жана коргогон

гумандуу жана инклюзивдүү мамилени түзүүгө багытталган.

Ален де Боттон - философиянын күнүмдүк жашоодогу мааниси жөнүндө сүйлөгөн заманбап философ. Анын «философия жашоо образы» жөнүндөгү изилдөөсү заманбап баалуулуктардын контекстинде кызыктуу жана актуалуу.

Ален де Боттон - швейцариялык философ жана жазуучу, философия, психология жана күнүмдүк жашоо темаларын изилдеген чыгармалары менен белгилүү. Анын эмгектери көбүнчө баалуулук маселелерин, жашоонун маанисин жана адамдык мамилелерди терең изилдейт. Де Боттон «нарк философиясы» аркылуу биздин көптөгөн каалоолорубуз жана үмүттөрүбүз социалдык нормаларга жана күтүүлөргө негизделгенин, ал эми чыныгы баалуулуктар жыргалчылыгыбыз үчүн маанилүү экенин белгилейт [1, б. 76].

Ал сүйүү, иш, ийгилик жана бакыт сыяктуу темаларды изилдеп, жашоонун бул аспектилерине сын көз менен кароого чакырат. Де Боттон адамдарга өздөрүнүн ички баалуулуктарын жакшыраак түшүнүүгө жана кадимки стандарттарга ылайык эмес, жеке жашоосунан канааттанууга жардам берүүчү ыкмаларды сунуштайт. Ошондой эле, ал өзүн-өзү чагылдыруунун жана адамдын чыныгы каалоолорун түшүнүүнүн маанилүүлүгүн баса белгилейт, бул жашоону толук кандуу жана маңыздуу кылат. Анын философиясы көбүнчө өз мамилелеринде жана жашоо тандоолорунда тереңдикти жана чын ыкластуулукту издеген адамдар менен резонанс жаратат.

Коомду өзгөртүү менен адамдар да дайыма өзгөрүп турушат, көп учурда өздөрү аны сезбей да калышат. Жашоонун жалпы ритми да өзгөрүүдө [14, б. 182]. Ошентип, этика жана моралдык нормалар конкреттүү кырдаалдарда тандоо кылууга гана жардам бербестен, коомдук идентичтикти түзүүгө, адилеттүүлүктү, жоопкерчиликти жана гуманизмди түшүнүүгө да өбөлгө түзөт. Замандын баалуулук философиясы баалуулуктардын табияты жана алардын коомго, маданиятка жана жеке жашоого тийгизген таасирин караган кеңири темаларды камтыйт.

Жыйынтыктар:

Баалуулуктардын көп түрдүүлүгү: Коомдогу баалуулуктар көп түрдүүлүгү менен мүнөздөлөт, бул маданияттардын, дүйнө таанымдардын жана социалдык контексттин ар түрдүүлүгүн чагылдырат. Универсалдуу, баары үчүн ылайыктуу баалуулуктар жок экенин эске алуу маанилүү.

Баалуулуктардын динамикасы: Баалуулуктар статикалык эмес; алар убакыттын, технологиялардын жана социалдык өзгөрүүлөрдүн таасири менен өзгөрүп турат. Заманбап баалуулуктар көп учурда глобалдык экологиялык өзгөрүүлөр, маалыматтык технологиялар жана социалдык кыймылдар сыяктуу жаңы чакырыктарга жана көйгөйлөргө жооп катары калыптанат.

Жеке жана топтук кызыкчылыктар: Заманбап дүйнөдө жеке укуктар менен топтук кызыкчылыктар арасында тең салмактуулукту табууга умтулуу байкалат. Философия бул эки аспекттин баалуулуктары кандайча бирге жашап, бири-бирине таасир эте алаарын карайт.

Технологиялардын өнүгүшү баалуулуктарды калыптандырууга таасир этет. Жеке маалыматтын корголушу, маалыматтык коопсуздук жана санариптик өз ара аракеттенүү менен байланышкан баалуулуктар күндөн-күнгө актуалдуу болуп баратат.

Заманбап шарттарда көп адамдар жашоодо терең мазмун жана максат издеп жатышат, бул традициялык баалуулуктарды кайра карап чыгууга жана эмоционалдык жактан жакшы жашоо, туруктуу жашоо образы жана социалдык адилеттүүлүк сыяктуу жаңы багыттарды издөөгө алып келет.

Адабияттар:

1. Алена де Боттон. Искусство путешествовать. – М.: 2014.
2. Барлова Ю. Е. «Надзор и прибыль»: общественное призрение и социальная помощь в теоретических конструктах Иеремии Бентама. // Диалог со временем, № 33, 2010.
3. Беляев А. Б. Социально-философская концепция Ю. Хабермаса: восприятие в российской социологии // Журнал социологии и социальной антропологии. — Том IV, 2001. — № 3.
4. Бибихин, В. В. О гуманизме // Новая философская энциклопедия: в 4 тт. М.: Мысль, 2001.
5. Блауг М. Сиджвик, Генри // 100 великих экономистов до Кейнса = Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. — СПб.: Экономикус, 2008. - 352 с.

6. Вашунина И. В., Дронов В. В., Ильина В. А., Маховиков Д. В., Нистратов А. А., Нистратова С. Л., Ощепкова Е. С., Тарасов Е. Ф. Базовые ценности носителей русской культуры — М.: 2019. — 550 с.

7. Губский Е, Кораблева Г., Лутченко В. Философский энциклопедический словарь. — Москва: Инфра-М, 2005. — 576 с.

8. Грицанов А. А., Абушенко В. Л. Мишель Фуко. — Мн.: Книжный Дом, 2008. — 320 с.

9. Дьяков А. В. Фуко и античность // Хора. Журнал современной зарубежной философии и философской компаративистики. — 2013. — № 1-2.

10. Канарш Г. Ю. Социальная справедливость с позиций натурализма и волюнтаризма // Знание. Понимание. Умение. — 2005. — № 1.

11. Карелин В.М. Гуманитарное образование и демократическая утопия (по страницам книги Марты Нуссбаум) // Высшее образование в России. 2017. № 4 (211). С. 76-87.

12. Петренко Е. Л. Послесловие к книге Хабермаса “Философский дискурс о модерне” // Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Пер. с нем.. — М.: Издательство «Весь Мир», 2003. - 416 с.

13. Румянцева Т. Г. Немецкий идеализм: от Канта до Гегеля. — Минск: Вышэйная школа, 2015. — 271 с.

14. Саралаев Н.К., Алымбаев А.М., Салморбекова Р.Б. Мифология этногенеза: опыт Киргизии. Киргизско-огузские мифы как фактор этнической консолидации киргизского общества // Вопросы философии. № 10. С. 181–187.

15. Субботин, А. Л. Джон Стюарт Милль об индукции [Текст] /А. Л. Субботин; Рос. акад. наук, Ин-т философии. — М.: ИФ РАН, 2012. 76 с.

16. Фуко М. Ранние работы / Пер. с фр. и предисл. О. А. Власовой. — СПб.: Владимир Даль, 2015. — 287 с.

17. Хайдеггер, М. Немецкий идеализм (Фихте, Шеллинг, Гегель) и философская проблематика современности / Пер. А. П. Шурбелева. — СПб.: «Владимир Даль», 2016. — 496 с.

18. Хайдеггер М. К философии (О событии) / М. Хайдеггер. — М.: Издательство института Гайдара, 2020. — 640 с.

19. Хюбнер Б. Мартин Хайдеггер — одержимый бытием. Пер. с нем. — СПб,: Академия исследования культуры, 2011. — 172 с.

20. Цендровский О. Ю. Аристократический идеал философии Ницше // Вестник РХГА. 2015. № 1. с. 46-55.

21. Шульц В. Л. Философия Ю. Хабермаса / Рос. акад. наук, Ин-т соц.-полит. исслед. — М.: Наука, 2005.